

čt 20/6, 19³⁰ hod.

Lysice

zámek, Velký salón

DUO ARDAŠEV

Renata Lichnovská a Igor Ardašev

čtyřruční klavír

Koncert se koná u příležitosti slavnostního otevření obnovené historické zámecké zahrady.

program

Bedřich Smetana (1824–1884)

Má vlast

cyklus symfonických básní (1872–79) v autorově *úpravě pro čtyřruční klavír (1879–80)

Vyšehrad (1872–74, *1879)

Lento – Largo maestoso – Grandioso poco largamente – Allegro vivace ma non agitato – Meno mosso – Più allegro e poco agitato – Più mosso – Più mosso agitato – Più lento Lento ma non troppo

Vltava (1874, *1879)

Dva pramínky Vltavy: Allegro commodo non agitato – Lesní hon – Selská veselka: L'istesso tempo, ma moderato – Zář luny, rej rusalek: L'istesso tempo – Tempo I – Svatojánské proudy – Vltava v celé své šíři: Più moto – Motiv Vyšehradu

Šárka (1875, *1880)

Allegro con fuoco ma non agitato – Più moderato assai, a la marcia – Moderato ma con calore – Moderato – Molto vivo – Frenetico – Più vivo

Z českých luhů a hájů (1875, *1880)

Molto moderato – Allegro poco vivo, ma non troppo – L'istesso tempo – Allegro, quasi Polka – Più mosso – L'istesso tempo, ma un poco meno vivo – Presto

Blaník (1879, *1880)

Allegro moderato – Andante non troppo – Più allegro ma non molto – Più mosso – Tempo di marcia – Grandioso – Tempo I – Largamente maestoso – Grandioso meno – Allegro – Vivace

V podivuhodném kontrastu se nám jeví odkaz Bedřicha Smetany: na jedné straně je jeho zakladatelský počín, autorství opravdových svátostí české hudby – Prodané nevěsty a Mé vlasti. Na straně druhé umělec, který za života svedl mnoho neúspěšných bitev o pochopení svého díla, dnes některými považovaný za méně nadaného Dvořákova současníka a součást poněkud odpudivé post-obrozenecké národní nafoukanosti. A je třeba zdůraznit, že navzdory Smetanovu výsadnímu postavení na panteonu české hudby jeho odkaz dosud zůstává z velké části nepochopen, banalizován či přímo ignorován.

Začalo to úspěchem Prodané nevěsty. Ne že by ve svém žánru nebyla skvostem, ale Smetanovy umělecké ambice byly jinde – a výše. Prodaná se stala synonymem Smetany – skladatele. Jeho následující jevištní díla byla touto venkovskou veselohrou poměřována nejen co do kvality, ale nepatříčně také co do námětů a hudebního jazyka. K tomu se přidaly nešvary tehdejšího českého prostředí: politicky uvědomělého, osvícensky pokrokového mladočecha Smetanu nemohl vystát vůdčí duch staročechů František Ladislav Rieger, který měl na divadelní prostředí (a zákulisí) zásadní vliv. A tak se v nově otevřeném Prozatímním divadle (1862) nestane kapelníkem suverénně nejlepší zdejší mistr tohoto řemesla Smetana, ale druhořadý Jan Nepomuk Maýr. Tato obrozená „normalizace“ ve vlastní české režii činila moderně myslícímu Smetanovi po celý život obrovské trápení. Výsledkem byl švédský exil a poté úmorná mravenčí práce, s níž pozvedal českou hudební kulturu. Nejzhousebnější však pro Smetanu byla doslova tragická smůla, která jej provázela po celý život a provází jej dodnes. Jeho brilantní Slavnostní symfonie, zamýšlená jako politicky vstřícný krok vůči vídeňskému dvoru, byla Čechy považována za příliš podlézavou: ústředním tématem je Haydnova melodie rakouské hymny, která se navíc později stala hymnou fašistického Německa *Deutschland, Deutschland*. Symfonie se prakticky vůbec nehraje. A další neštěstí: smrt první manželky při návratu ze Švédska, nešťastná nákaza pohlavní chorobou, ohluchnutí prakticky ze dne na den, zrovna ve chvíli těžce vybojovaného definitivního vítězství Smetany – dirigenta.

Největším posmrtným Smetanovým neštěstím se stal Zdeněk Nejedlý, neúnavný stavitel mýtů, ideologický bojovník a vykladač, neúprosný kritik a ovšem také jeden z nejpracovitějších vědců, které kdy nosila česká země. Jeho kýčovitá kanonizace Smetany mohla u mnohých způsobit znechucení, především však ze Smetanova odkazu vysála veškerý život a svobodu interpretačního podání.

Do převažujícího, nepatřičně banalizovaného obrazu Smetany ale našťástí patří také jeho bravurní symfonický cyklus *Má vlast*. Na svoji dobu velmi moderní strhující dílo je zároveň vzorovým příkladem tzv. programní hudby. Na jejím příkladě se posluchač může snadno zamyslet nad úskalími obou ideových směrů romantické hudby, programního a absolutního. Díky podrobnému a snadno zapamatovatelnému popisu mimohudebního programu *Mé vlasti* (a díky neúnavné snaze učitelek hudební výchovy) zná toto dílo prakticky každý, skladba je však také obětí svého programu – poslech bývá často omezen pouze na vyhledávání programových reálií v hudebním toku.

Neuvěřitelně působivé barvy, vycházející ze Smetanova orchestru v *Mé vlasti*, nedávají vůbec tušit, že skladatel byl po většinu kompozice cyklu *Má vlast* úplně hluchý. Jednotlivé části cyklu vznikaly od roku 1874 a pouze v počátcích práce na úvodním Vyšehradu měl ještě Smetana možnost sluchové kontroly. Řada se postupně rozrůstá, v jedné své fázi měla být pouze tetralogií, a až v roce 1878 skladatel završuje šestici „husitskými“ básněmi *Tábor* a *Blaník*. V době, kdy ještě neexistoval nahrávací průmysl a muselo se chodit na koncerty, byly více než kdy jindy populární klavírní úpravy orchestrálních skladeb. Zejména čtyřruční verze se při domácím muzicírování a v salonech těšily velké oblibě. Kupříkladu Dvořákovy *Slovanské tance* přišly na svět v této podobě, a až poté došlo k jejich úpravě pro orchestr. Není tedy divu, že Smetanovo nové dílo začíná od roku 1879 vycházet tiskem v této podobě, zatímco orchestrální partitura vyšla později, zčásti posmrtně.

29. října 1882 má v Novém českém divadle premiéru poslední Smetanova opera, *Čertova stěna*. Autorovo nejvzrálejší dramatické dílo se dočkalo katastrofálně zanedbané inscenace a tehdy již

pološílený Smetana byl po jejím zhlédnutí otřesen. Naštěstí o týden později, 5. listopadu 1882, byl poprvé souborně proveden celý cyklus *Má vlast*. Byl to rozhodný úspěch.

Jan Špaček

Smetana dlouho váhal, má-li k vlastním programním symfonickým básním psát vlastní komentář, nedůvěřoval totiž příliš svým literárním schopnostem. Až v roce 1879 píše tzv. krátké nástiny ke každé básni. Vzhledem k tomu, že jsme nejen ve školách slyšali o náplni každé z básní nescíslněkrát, často v podivně překroucených podobách, dovoluujeme si na tomto místě netradičně připojit přímo Smetanův původní text. Na dnešním koncertu nezazní 5. symfonická báseň cyklu – *Tábor*.

Vyšehrad:

Harfy věstců začnou; zpěv věstcův o dějích na Vyšehradě, o slávě, lesku, turnajích, bojích, až konečně úpadku a zříceninách. Skladba končí v elegickém tónu.

Vltava:

Skladba líčí běh Vltavy, začínaje od prvních obou praménků, chladná a teplá Vltava, spojení obou potůčků do jednoho proudu, pak tok Vltavy v hájích a po lučinách, kde zrovna se slaví veselé hody; při noční záři luny rej rusalek; na blízkých skalách vypínají se pyšně hrady, zámky a zříceniny; Vltava víří v proudech Svatojánských; teče v širokém tahu dále ku Praze, Vyšehrad se objeví, konečně mizí v dálce v majestátním toku svém v Labi.

Šárka:

V této skladbě se nemíní krajina, nýbrž děj, bajka o dívce Šárce. Skladba počne líčením rozzuřené dívky, jež pomstu přísahá za nevěrnost milence svého celému mužskému pokolení. Zdáli je slyšet příchod Ctirada s jeho zbrojnoši, který táhne na pokoření a potrestání dívek. Už zdáli zaslechnou nárek (ač lstivý) přivázané dívky u stromu – při pohledu na ni obdivuje Ctirad krásu její – zahoří milostnými city

pro ni, osvobodí ji, ona připraveným nápojem obveselí a opojí jak Ctirada, tak zbrojnoše až k spánku. – Na dané znamení lesním rohem, které v dálce ukryté dívky zodpoví, vyhrnou se tyto ku krvavému činu: – hrůza všeobecného vraždění, vzteklost nasycené pomsty Šárky – toť konec skladby.

Z českých luhů a hájů:

Toť všeobecné kreslení citů při pohledu na českou zem. Ze všech stran tu zazní zpěv plný vroucnosti, jak veselý, tak melancholický, z hájů a luhů. Lesní kraje – v sólech cornistů – a veselé úrodné nížiny labské a jiné a jiné, vše se tu opěvuje. Každý může ze skladby té si vykreslit, co mu libo – básník má volnou cestu před sebou, arciť musí skladbu v jednotlivostech sledovat.

Blaník:

Jest pokračováním předešlé skladby Tábor. Po přemožení reků husitských skryli se tito v Blaníku a čekají v těžkém spánku na okamžik, kdy vlasti mají přijíti na pomoc. Tedy ty samé motivy, jako v Táboru, slouží v Blaníku za podklad stavby: Kdož jste boží bojovníci. Na podkladě této melodie (tohoto husitského principu) se vyvine *vzkříšení národa českého, budoucí štěstí a sláva!*, kterýmžto vítězným hymnem v podobě pochodu skončí skladba a tak celá řada symf. básní Vlastě. Co malé intermezzo zazní v této skladbě též kratinká idyla, kresba polohy Blaníku, malý pastucha si huláká a hraje (Schalmey) a ozvěna mu odpovídá.

Renata Lichnovská vystudovala brněnskou JAMU ve třídě prof. Inessy Janíčkové a svůj mimořádný talent pak dále rozvíjela na mezinárodních interpretačních kurzech. Stala se vítězkou soutěží Virtuosi per musica di pianoforte v Ústí nad Labem, Bedřicha Smetany v Hradci Králové, Chopinovy mezinárodní soutěže v Mariánských Lázních a roku 1992 získala cenu The Gordon Trust Prize na skotské mezinárodní soutěži v Glasgow. Úspěšná byla i ve skladatelské soutěži Generace, jejíž vítězkou se stala roku 1987. Bohatou koncertní činností zahájila již na konci studií. Spolupracuje s významnými domácími i zahraničními sólisty, mezi které patří Michaela Fukačová, Bohuslav Matoušek, Pavel Wallinger či Carmine Lauri. Spolu s Igorem Ardaševem tvoří Duo Ardašev, které vystoupilo na četných evropských koncertních pódiiích. Pro Supraphon nahráli mj. Dvořákovy Slovanské tance, Legendy a cyklus Ze Šumavy či dnes prováděnou klavírní verzi Smetanovy Mé vlasti.

Igor Ardašev patří dlouhodobě k předním českým pianistům. Po studiích na brněnské JAMU u prof. Inessy Janíčkové se v Rakousku a USA účastnil mistrovských kurzů vedených legendárními klavíristy

Paulem Badurou-Skodou a Rudolfem Serkinem. Kromě úspěchů v dětských soutěžích se stal laureátem Čajkovského soutěže v Moskvě, soutěže Pražského jara, soutěže královny Alžběty v Bruselu (zde získal též cenu belgického rozhlasu a televize) a soutěže Marguerite Long-Jacques Thibaud v Paříži. Roku 1990 obdržel první cenu v soutěži Marie Callas v Aténách. Pořádá samostatné recitály, věnuje se čtyřruční hře i na dva klavíry spolu s Renatou Lichnovskou. Spolupracuje s komorními soubory i sólisty (Jiří Bárta, František Novotný, Pavel Šporcl, Ivan Ženatý). Vystupoval na renomovaných hudebních festivalech, např. Pražské jaro, Festival Rudolfa Firkušného, Janáčkův máj, Concentus Moraviae, Schleswig-Holstein Musik Festival, Jodoigne v Belgii či festivaly v Hannoveru a Neapoli. V roce 2019 mu byla udělena Cena města Brna. Jeho diskografie obsahuje k letošku dvacet úspěšných titulů.

Smetanovu *Mou vlast* dnes Duo Ardašev zahraje na zámecký unikátní dobový klavír. Byl vyroben ve druhé polovině 19. století v dílnách vídeňské společnosti Bösendorfer, založené v roce 1828 a dodnes patří k nejrespektovanějším výrobcům klavírů na světě. V době, kdy Smetana skládal *Mou vlast*, se firma Bösendorfer pyšnila tituly „c. a k. dvorní dodavatel klavírů“ a dokonce i „Komorní dodavatel císaře“. V téže době na křídlo hrávali členové rytířského rodu Bauerů ve svém zámečku. Po druhé světové válce byl zámeček znárodněn a přičleněn k areálu brněnského výstaviště. Vynikající křídlo Bösendorfer našlo na lysickém zámku svůj druhý domov i hudební uplatnění.